

Control arqueològic al carrer Nou de la Rambla, 45-63, de Barcelona. Districte de Ciutat Vella. Codi 060/22

(Barcelona, Barcelonès)
Juny i Juliol de 2022

Núm. Expedient:
470 K121-NB 2022/1-37796

Marta Merino Pérez

ABANS. SERVEIS CULTURALS S.L.

c. Ventura Plaja 30-32, Àtic 1ª

08028 Barcelona

Telf.: 667 746 340 /637 794 864

ivansalvado.abans@gmail.com /jordichoren.abans@gmail.com

www.facebook.com/Abans

Direcció

Marta Merino Pérez

A handwritten signature in dark blue ink, appearing to read "Marta Merino Pérez", with a horizontal line underneath.

Coordinació

Ivan Salvadó Jambrina

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Ivan Salvadó Jambrina", with a horizontal line underneath.

A Barcelona, 05 de desembre de 2022

Índex

Fitxa tècnica	4
Motius de la intervenció.....	5
Localització.....	6
Marc geogràfic i geològic	7
Síntesi històrica i antecedents arqueològics.....	8
Metodologia.....	11
Desenvolupament dels treballs arqueològics	12
Conclusions i interpretació	13
Afectació arqueològica.....	14
Bibliografia	15
Annexos.....	16
Annex 1.....	17
Documentació fotogràfica	17
Annex 2.....	24
Planimetries.....	24
Índex de plànols	25

Fitxa tècnica

Nom de la intervenció	Control al carrer Nou de la Rambla, 45-63
Municipi	Barcelona
Comarca	Barcelonès
Coordenades UTM ETRS89	X: 430806.8 / Y: 4580965.9
Alçada	6,44m snm
Tipus de jaciment	Urbà
Tipus d'intervenció	Preventiva
Tipus d'activitat	Control
Resultat de la intervenció	Negatiu
Cronologia	Segle XX
Dates de la intervenció	07/06/2022 a 15/07/2022
Coordinador	Ivan Salvador Jambrina
Arqueòleg director	Marta Merino Pérez
Topografia	ABANS serveis culturals s.l.
Infografia	Jordi Chorén Tosar
Propietari de la finca	Generalitat de Catalunya
Règim jurídic de la finca	Públic
Promoció i finançament	Departament de Drets Socials. Generalitat de Catalunya
Codi	060/22
Superfície total del solar	600m ²
Superfície afectada	200m ²
Protecció existent	Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric

Motius de la intervenció

La present intervenció arqueològica s'ha realitzat a la planta baixa del local de la finca del carrer del Nou de la Rambla, 45-63 (Districte de Ciutat Vella/Barcelona). En aquest espai s'han dut a terme les obres de sanejament i aïllament del subsòl de quatre espais diferents de l'edifici, el menjador (90m²), els lavabos (30m²), el pati (20m²) i la sala polivalent (60m²).

Donat que, el lloc on es troba s'inclou en una zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric, des de l'Ajuntament de Barcelona es va emetre un Projecte d'Intervenció Arqueològica (PIA), seguint la normativa municipal i general en matèria patrimonial, que indicava la necessitat de realitzar un control arqueològic dels treballs i l'excavació arqueològica de les restes que poguessin aparèixer.

Assabentada d'aquest fet, la promoció de l'obra contactà amb l'empresa **ABANS Serveis Culturals s.l.**, per tal que es fes càrrec dels treballs arqueològics derivats de les obres,

Els treballs arqueològics han estat coordinats per l'arqueòleg Ivan Salvadó Jambrina, tot assumint la direcció tècnica l'arqueòloga Marta Merino Pérez.

Localització

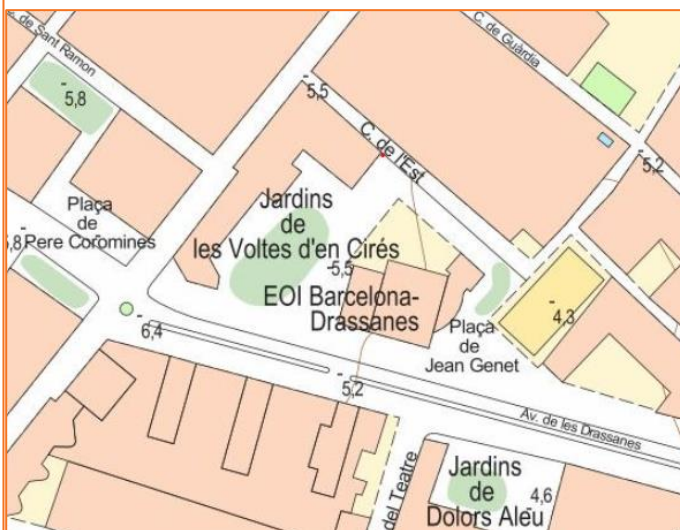

Fig. 1. Plànol topogràfic de situació de la intervenció. Extret de: www.icc.cat, retocat. Basat en base topogràfica E: 1/20

Fig. 2. Ortofotomapa de situació de la intervenció. Extret de: www.icc.cat, retocat. Basat en base topogràfica E: 1/20

Municipi	Barcelona
Comarca	Barcelonès
Context	Zona urbana. c/ Nou de la Rambla, 45-63.
Coordenades UTM ETRS89	X: 430806,8 / Y: 4580965,9
Alçada	6,44m snm

Marc geogràfic i geològic¹

La ciutat de Barcelona ocupa un pla inclinat, que s'estén des de la Serra de Collserola a la mar i entre els rius Llobregat i Besòs, amb un subsòl de característiques molt diverses.

La serra de Collserola, així com els turons de Monterols, el Putxet, el Carmel i la Rovira, que s'alineen al peu de la serra, són format per pissarres i gresos intruïts per granitoides i, localment, per calcàries; totes aquestes roques són d'edat paleozoica (entre 500 i 300 milions d'anys). Un sistema de falles esglaona aquests conjunts de roques fins a sota el mar.

Als graons més baixos, sobre les roques paleozoiques, hi ha dipòsits més moderns, del Neogen, en concret del Miocè (entre 25 i 5 milions d'anys) amb abundants restes de fòssils marins que es poden observar a Montjuïc, i del Pliocè (entre 5 i 2 milions d'anys que afloren en petits relleus com el Mont Tàber, l'indret on s'instal·là el primer assentament romà de la ciutat.

Al pla de Barcelona tots els materials paleozoics, miocens i pliocens són recoberts per dipòsits del Quaternari antic o Plistocè (entre 2 milions d'anys i uns 8.000 anys) damunt dels quals hi ha materials més recents, de l'Holocè (dels darrers 8.000 anys).

Al peu de la serra de Collserola aquests dipòsits són formats per arrossegalls procedents d'aquests relleus i a la part baixa de la ciutat per dipòsits de platja o d'antigues maresmes, que permeten reconstruir el traçat del litoral en diferents moments del passat. A banda i banda del pla de Barcelona i, separats per Montjuïc, s'estenen els deltes del Llobregat i del Besòs.

En aquesta plana completament urbanitzada destaquen vàries zones clarament diferenciades, el nucli antic correspon a la primitiva ciutat romana damunt del Mont Tàber (15m s.n.m) proper al mar. El nucli de Montjuïc al sud, que s'aixeca suaument al pla i que cau bruscamment sobre el mar fent-se inexpugnable el seu accés des d'aquesta posició, i els ravals més pròxims que s'originaren entorn d'aquests nuclis.

Per altra banda, tenim tota una sèrie de nuclis poblacionals que, emergits fora de les muralles, acabaran essent absorbits per la ciutat en una de les seves dues importants crescudes (amb la construcció de les muralles del segle XIII o durant l'expansió del segle XIX amb la creació de l'Eixample).

---

¹ Informació extreta de: http://www.igc.cat/web/files/201010_igc_racab_plafo_fabra.pdf. Consultat el 8 d'abril de 2015

Síntesi històrica i antecedents arqueològics²

D'una manera molt resumida, podem dir que el lloc que ens ocupa té un alt interès històric i arqueològic ja que:

1. En diverses àrees de l'actual barri del Raval de Barcelona properes a l'àrea d'intervenció, s'han documentat evidències d'ocupació prehistòrica¹. Els jaciments prehistòrics de l'Illa Robador, el del carrer de la Reina Amàlia, i el del carrer d'Espalter, dibuixen un important conjunt arqueològic al cor del barri del Raval, delimitat pels carrers de la Reina Amàlia (oest), la Rambla del Raval (nord), l'església de Sant Pau del Camp (sud), i els carrers de Robador i d'Espalter (est).

L'àmbit del present projecte es situa a prop d'aquest important conjunt, i per tant és possible la documentació de restes o troballes prehistòriques relacionades amb aquests jaciments neolítics i del bronze^{2,3,4,5}. Més encara quan es desconeixen els límits reals d'aquest assentament

prehistòric associat a les primeres comunitats agrícoles-ramaderes del Pla de Barcelona, i els quals podrien arribar a ocupar una important extensió de terreny.

2. Es troba al suburbium de la ciutat romana de Bàrcino.

3. El barri del Raval és una zona d'expansió medieval, molt a prop de la muralla medieval de la Rambla i de les Drassanes Reials (s. XIII) i està inclosa dins el recinte de la tercera muralla de Barcelona del segle XIV.

4. Carrer Marquès de Barberà, 4 (1998)⁶. Aquesta intervenció tenia com a objectiu practicar una prospecció arqueològica amb la finalitat de documentar la possible existència de restes arqueològiques. Es van documentar restes d'època prehistòrica, segurament relacionades amb el jaciment neolític de Sant Pau del Camp. Aquests materials no es van poder relacionar amb cap tipus d'estructura ni nivell d'ocupació. També es van localitzar fragments ceràmics de diferents èpoques (segle XV fins l'actualitat), conservant-se només la darrera edificació.

5. Carrer de Sant Ramon, 1-29 (2014)⁷: La intervenció arqueològica portada a terme arran de l'execució del "Projecte de recollida pneumàtica de residus. Connexió de la xarxa del sector Arc del Teatre – Liceu amb la Central de Robadors" ha permès identificar la seqüència estratigràfica al llarg del carrer de Sant Ramon i Nou de la Rambla, així com diferents estructures arqueològiques de caire domèstic, que es poden agrupar en dues fases cronològiques diferenciades, una primera entre els segles XVI i XVIII i una segona entre els segles XIX i XX. De la primera fase hem documentat alguns murs que, la relació estratigràfica

² Tota la informació presentada en aquest apartat ha estat extreta del PIA elaborat pel Servei d'Arqueologia de Barcelona.

dels estrats que s'hi associen, ens permeten ubicar cronològicament els murs en una forquilla entre el segle XVI i el segle XVIII. Molt probablement aquests murs formarien part dels edificis existents en aquest espai abans de la urbanització massiva del barri del Raval al llarg del segle XVIII, ja que aquests coincideixen amb estructures d'un plànol de l'any 1806. De la segona fase, que emmarquem entre el segle XIX i el XX, s'han documentat alguns murs i canalitzacions que formen part dels edificis que es construeixen en aquest moment. Un últim apunt per parlar de l'existència d'un estrat que conté material d'època romana molt rodat, que es tracta d'un nivell de sedimentació al·luvial dipositat en un moment posterior al canvi d'era.

6. Segons els fulls 85-86 dels Quarterons de Garriga i Roca de 1860 (AHCB)8, la finca objecte d'aquest projecte (veure plànols) es superposa a unes antigues edificacions (S. XVIII-XIX), així com a un antic carrer, el carrer d'en Cires, que es correspondria, en bona part, a l'actual Avinguda de

les Drassanes, i per tant es podrien localitzar antigues línies de façanes dins de l'àmbit d'obra.

7. Defensa passiva. Cal assenyalar l'existència en determinats punts de la ciutat d'alguns refugis antiaeris, que van ser construïts en el context de la Guerra Civil (1936-1939) per protegir la població civil dels bombardejos feixistes i dels quals majoritàriament només se'n coneix la seva ubicació aproximada i alguna part dels seus recorreguts.

Des del primer atac –naval en aquest cas– sobre el nucli urbà la nit del 13 de febrer de 1937, fins a la caiguda de la ciutat el 26 de gener de 1939, la ciutat va patir un total de 194 bombardejos, la majoria aeris, que provocaren un nombre de víctimes i ferits. Els atacs indiscriminats sobre la població civil provocaren, al marge de les víctimes, un gran impacte psicològic.

A Barcelona, el Servei de Defensa Passiva Antiaèria depenent de l'Ajuntament, en primer lloc, i la Junta de Defensa Passiva de la Generalitat, posteriorment, van portar a terme un projecte per salvaguardar els edificis emblemàtics i subvencionaren al voltant d'un centenar de refugis. La resta, casi 1300, es varen començar a excavar de forma auto-organitzada i auto-finançada per iniciativa civil, configurant un autèntic moviment social sense precedents.

Els refugis antiaeris són espais soterrats, amb un o més accessos en la via pública i diversos espais en el seu interior. Aquells planificats per l'Ajuntament eren dissenyats com a medis de defensa passiva amb la vocació d'ésser reaprofitats com a trams de clavegueram, banys públics, magatzems, sales de lectura i altres usos.

La majoria de refugis veïnals tenien un caràcter provisional i efímer. La seva construcció es deuria al treball abnegat de civils no militaritzats, vells i, sobretot, dones i nens. Varen començar als barris amb una gran tradició associativa i sense comprometre els fonaments dels edificis, com per exemple a les places públiques.

Segons la informació recollida a l'Arxiu Administratiu de l'Ajuntament de Barcelona propers a la zona del projecte s'hi localitzen els següents:

- Refugi núm. 00519 Jardins de les Voltes d'en Cires
- Refugi núm. 090810 Carrer de l'Est, 18
- Refugi núm. 069811 Carrer Nou de la Rambla, 59-103

Es coneix l'existència d'aquests refugis pel llistat de refugis antiaeris del 16 de juliol de 1938 publicat a l'Atlas dels Refugis de la Guerra Civil espanyola a Barcelona publicat per l'Ajuntament de Barcelona i CLABSA.

En no tenir més documentació de l'estructura defensiva, ja sigui de l'època o fruit d'intervencions de documentació posterior, no es pot aportar més informació.

Metodologia

Degut a les característiques de l'obra, es va dur a terme un control arqueològic de les obres de rebaix del subsòl, per tal de detectar la presència o no de restes arqueològiques, paleontològiques o patrimonials.

En cas d'haver-ne localitzat, aquestes s'haurien documentat oportunament, prèvia notificació als serveis territorials del servei d'arqueologia de la Generalitat de Catalunya. Aquesta documentació hauria pogut comportar l'excavació de les restes arqueològiques aparegudes, la qual s'hauria realitzat seguint la metodologia corresponent.

Desenvolupament dels treballs arqueològics

Degut a les obres de sanejament de la residència i centre de dia del carrer Nou de la Rambla, 45-63, la qual es troba en una zona d'Alt valor arqueològic i històric, es va efectuar el control arqueològic de tota una sèrie de rebaixos, tant a l'interior com a l'exterior de l'edifici.

Els rebaixos es van realitzar de forma mecànica amb una màquina de petites dimensions i de forma manual, en els llocs on la màquina no hi podia accedir. Els treballs es van realitzar en 4 zones diferents de l'edifici:

Jardins

S'hi va realitzar un rebaix de la zona central de 2,5x8 m i una profunditat de 0,5m. En aquesta zona es van documentar les aportacions de terres per a l'adequació dels jardins. No es van documentar estructures ni estratigrafia arqueològica.

Menjador de la residència

En aquesta zona es va realitzar la retirada del paviment actual, una superfície aproximada de 90m². Un cop retirat (uns 10cm) es va observar la presència d'una llosa forjada de gran potència, que es va decidir de mantenir, per la qual cosa es van finalitzar les tasques en aquesta zona.

Sala polivalent

En aquesta zona es va realitzar la retirada del paviment i la grava de forma mecànica, en una superfície aproximada d'uns 60m² i una profunditat de 0,40m . Amb la aparició de les riostes i el primer nivell anterior a l'edifici es van aturar els rebaixos per assolir la cota d'afectació.

Lavabos

En aquest sector, d'uns 30m², es va realitzar un rebaix de forma manual del paviment i la grava. Un cop es van retirar les restes es va observar un nivell d'argiles compactat i de color marró, sense cap tipus de material arqueològic. Aquest estrat es va rebaixar uns 20 cm per poder assolir la cota necessària de la obra. En total es va realitzar un rebaix d'uns 80cm. No es va observar material arqueològic o alguna mena d'estructura.

Conclusions i interpretació

Degut a les obres de sanejament de l'edifici destinat a centre de dia i residència per a gent gran al carrer Nou de la Rambla, 45-63, el qual es troba dins d'una zona de gran valor arqueològic, es va realitzar un control arqueològic dels rebaixos, tant dins de l'edifici, com de la zona enjardinada.

Durant la realització dels treballs, es va poder identificar la presència d'un nivell d'argiles de color marró, molt compactat, possiblement relacionat amb la mateixa construcció de l'edifici actual, a sobre del qual s'assentaven els nivells de graves i les lloses observats, pertanyents al propi edifici. En cap dels rebaixos es va poder observar la presència de cap tipus de resta arqueològica.

Tot i la no aparició de cap tipus d'element o resta arqueològica i/o patrimonial, no es pot descartar la seva presència a la resta de la finca o als seus entorns, així com a major fondària en els espais objecte de control, motiu pel qual qualsevol actuació que afecti al subsòl s'hauria de continuar realitzant sota control arqueològic, tal i com recull la legislació vigent.

Afectació arqueològica

Degut a la no aparició de restes arqueològiques o patrimonials de qualsevol tipus, no es pot parlar de cap tipus d'afectació de tipus arqueològic.

Bibliografia

- CARANDINI, A. (1997): *Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica*. Editorial Crítica. Barcelona.
- HARRIS, E. (1991): *Principios de estratigrafía arqueológica*. Editorial Crítica. Barcelona.
- http://www.igc.cat/web/files/201010_igc_racab_plafo_fabra.pdf. Consultat el 08/04/2015

Annexos

Annex 1

Documentació fotogràfica

Índex de fotografies

- Foto 1. Estat inicial de la zona del jardí.
- Foto 2. Foto inicial de la zona del menjador.
- Foto 3. Foto inicial de la zona del lavabo.
- Foto 4. Foto inicial de la zona del lavabo.
- Foto 5. Foto inicial de la sala polivalent.
- Foto 6. Desenvolupament de les feines, zona del menjador.
- Foto 7. Desenvolupament de les feines, zona lavabos.
- Foto 8. Foto final del rebaix a la zona del jardí.
- Foto 9. Foto final del rebaix a la zona polivalent.
- Foto 10. Foto d'exemple de la retirada de paviment al menjador.
- Foto 11. Foto final de la zona del lavabo.
- Foto 12. Foto final de la zona del lavabo.
- Foto 13. Foto final del rebaix a la zona polivalent.

Inventari fotogràfic del disc annex

1. Fotos inicials (060-22_01-05)
2. Treballs de rebaix (06-07)
3. Fotos finals (060-22_08-13)

Foto 1. Estat inicial de la zona del jardí.

Foto 2 Foto inicial de la zona del menjador.

Foto 3. Foto inicial de la zona del lavabo.

Foto 4. Foto inicial de la zona del lavabo.

Foto 5. Foto inicial de la sala polivalent.

Foto 6. Desenvolupament de les feines, zona del menjador.

Foto 7. Desenvolupament de les feines, zona lavabos.

Foto 8. Foto final del rebaix a la zona del jardí.

Foto 9. Foto final del rebaix a la zona polivalent.

Foto 10. Foto d'exemple de la retirada de paviment al menjador.

Foto 11. Foto final de la zona del lavabo.

Foto 12. Foto final de la zona del lavabo.

Foto 13. Foto final del rebaix a la zona polivalent.

Annex 2

Planimetries

Índex de plànols

- 1- Plànol de localització. E: 1/1000. A3
- 2- Planta general de la intervenció, amb indicació de les àrees objecte de control. E: 1/200. A3
- 3- Topografia actual sobre "Quarterons Garriga i Roca" (1858). Quarteró núm. 85 i 86. Fons de Gràfics. Arxiu Històric de la Ciutat. Barcelona. E: 1/500. A3Planta general de la zona d'actuació. E: 1/200. A3
- 4- Secció tipus A-A'. Zona lavabos. E: 1/20. A3

SERVEIS CULTURALS

UBICACIÓ

LLEGGENDA

■ Finca afectada

INTERVENCIÓ

Intervenció arqueològica al carrer Nou de la Rambla, 45-63 (Districte de Ciutat Vella, Barcelona).

TÍTOL

Plànol de localització

DIRECCIÓ

Marta Merino Pérez

PLANIMETRIA

Jordi Chorén Tosar

NÚM. EXPEDIENT	CODI
470 K121 NB 2022/1-37796	060/22

DATA

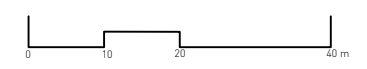
Juny a juliol de 2022

BASE TOPOGRÀFICA

ICGC 1:5000 Sistema de referència ETRS89

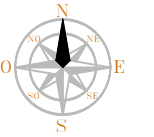
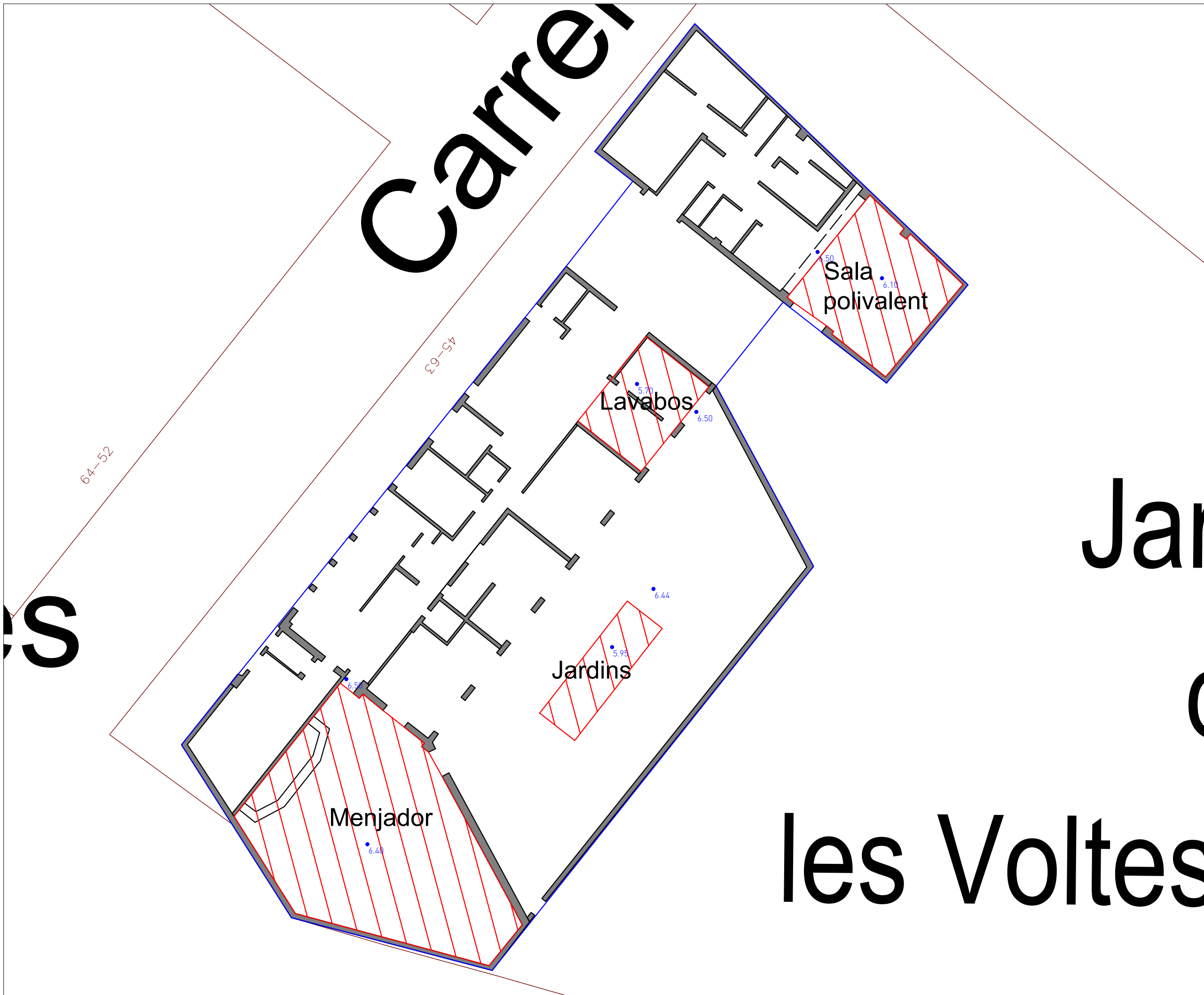
ESCALA

1:1000

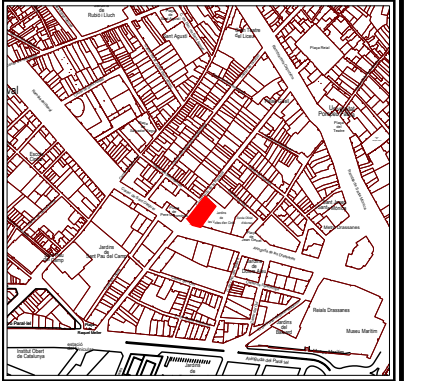

NÚM	1
-----	---

CLIENT
Departament de Drets Socials.
Generalitat de Catalunya

UBICACIÓ

LLEENDA

- Estructures en secció
- Límit de la finca
- Àrees objecte de control

INTERVENCIÓ

Intervenció arqueològica al carrer Nou de la Rambla, 45-63 (Districte de Ciutat Vella, Barcelona).

TÍTOL

Planta general de la intervenció, amb indicació de les àrees objecte de control.

DIRECCIÓ

Marta Merino Pérez

PLANIMETRIA

Jordi Chorén Tosar

NÚM. EXPEDIENT

470 K121 NB 2022/1-37796

CODI

060/22

DATA

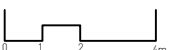
Juny a juliol de 2022

BASE TOPOGRÀFICA

ICGC 1:5000 Sistema de referència ETRS89

ESCALA

1:200

NÚM

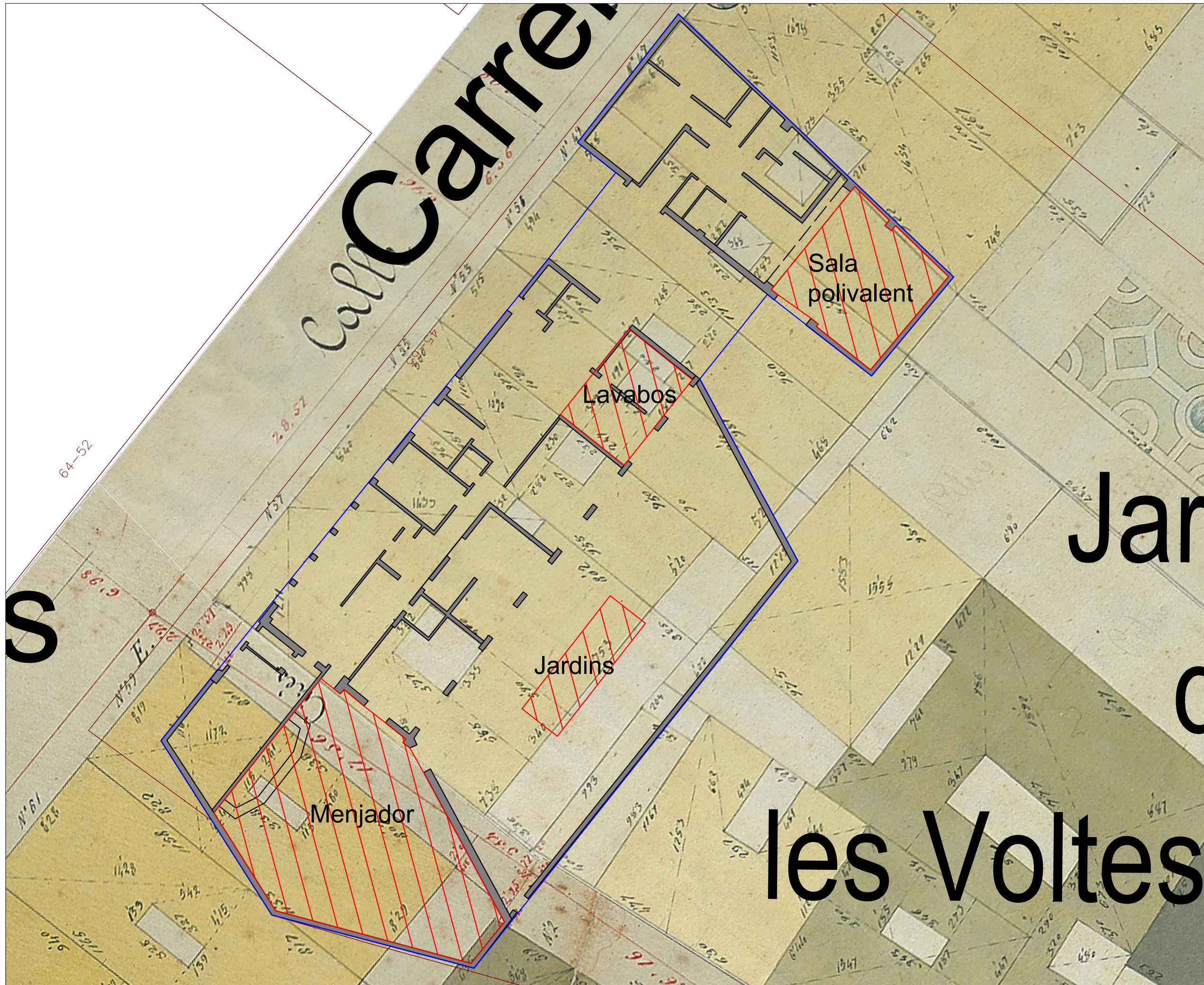
2

CLIENT

Departament de Drets Socials.
Generalitat de Catalunya

les Voltes

UBICACIÓ

LLEENDA

- Estructures en secció
- Límit de la finca
- Àrees objecte de control

INTERVENCIÓ
Intervenció arqueològica al carrer Nou de la Rambla, 45-63 (Districte de Ciutat Vella, Barcelona).

TÍTOL
Topografia actual sobre "Quarterons Garriga i Roca" (1858). Quarteró núm. 85 86. Fons de Gràfics. Arxiu Històric de la Ciutat. Barcelona.

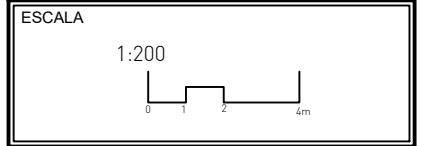
DIRECCIÓ
Marta Merino Pérez

PLANIMETRIA
Jordi Chorén Tosar

NÚM. EXPEDIENT	CODI
470 K121 NB 2022/1-37796	060/22

DATA
Juny a juliol de 2022

BASE TOPOGRÀFICA
ICGC 1:5000 Sistema de referència ETRS89

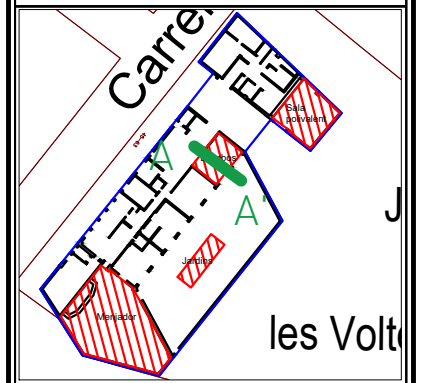

NÚM 3	CLIENT Departament de Drets Socials. Generalitat de Catalunya
-----------------	--

UBICACIÓ

LLEGGENDA

- █ Estructures en secció
- █ Forjat del paviment i graves
- █ Límit afectació obra
- █ Anivellació del paviment actual

INTERVENCIÓ
Intervenció arqueològica al carrer Nou de la Rambla, 45-63 (Districte de Ciutat Vella, Barcelona).

TÍTOL
Secció tipus A-A'. Zona lavabos.

DIRECCIÓ
Marta Merino Pérez

PLANIMETRIA
Jordi Chorén Tosar

NÚM. EXPEDIENT	CODI
470 K121 NB 2022/1-37796	060/22

DATA
Juny a juliol de 2022

BASE TOPOGRÀFICA
ICGC 1:5000 Sistema de referència ETRS89

ESCALA
1:20

NÚM 4	CLIENT Departament de Drets Socials. Generalitat de Catalunya
-----------------	--

